

LAAT JE NIET IN JE BLOOTJE ZETTEN IN DE KLAS

(over energiebesparende maatregelen in het onderwijs,
of nog : over playboys en playgirls in de classroom).

Wie durft nu nog beweren dat de toenadering tussen thuis- en schoolmilieu geen groot succes is geworden ? Iedereen heeft toch minstens één schoolbank anno 1920 voor de houtkachel staan, meerdere Ot en Sien-posters tegen de wand hangen en een heus schoolbord in de keuken voor het boodschappenlijstje ? Welke klas werd anderzijds niet bedolven onder de dozen en inhouden Scrabble, Quizzle en Pim Pam Pet ? Welke lerarees of leraar geeft nog meer geld uit aan (hand) boeken dan aan bordpapier, viltstiften (drie diktes), scharen, kleefband, teerlingen en knikkers ?

Dat de Engelsen helden zijn in het (krijgertje) spelen zult u al wel van de vijftienestig Argentijnen op vrije voeten vernomen hebben. Dat er aan de Engelse universiteiten en scholen een recyclage-machine ontworpen werd is misschien wel nieuws voor u. Deze machine moet u zich voorstellen als de papierverslindende reuzen in kinderpretparken. Alles wat in de verste verte met spel - onschuldig, gezellig, huis-tuin-en-keuken spel - te maken heeft, wordt er door opgeslokt en nadien weer uitgebraakt als didactisch materiaal. De kans dat je de befaamde BINGO-kreet hoort is groter in de nabijheid van een school dan in die van de dameskransjes.

Kritiek troef ? Ruiten ingooien ? Schuppen uitdelen als de wedstrijd al lang gestreden is ? Eigenlijk niet. Er bestaat een schat aan "veilige" spelen (daarover later) in Groot-Brittanië die erg bruikbaar zijn in Vlaamse scholen, in het moedertaalonderwijs. Er is wel het onbehagen, en daaruit voortkomend, het voorbehoud tegenover het kant-en-klare van de hele zaak. De kans dat het spel er in gaat als zoete koek is vrij groot en daar heb ik zo mijn bedenkingen bij. Dat zijn er erg veel maar voorlopig schieten enkel de volgende me te binnen :

1. Het feit dat vele Engelse spelen een regelrechte kopie zijn van zgn. familiespelen haalt een zekere gezelligheid in de klas. Dat zien te koppelen aan een leermoment is volgens mij erg moeilijk. Als je doceert weet de groep wat van ze verwacht wordt, als je na een spel de nieuwe leerervaringen poogt te structureren en in de reeds aanwezige kennis en/of vaardigheden te integreren, stuit je vaak op de uitbundigheid of de neerslachtigheid van de spelers. De zoete koek werkt hier bedwelmend.

2. Nog over het leermoment. Binnen de bestaande spelen wordt zelden expliciet een leermoment ingebouwd. Spel komt tenslotte uit de wereld buiten de school en heeft dan ook de complexiteit van het leven erbuiten - niet de quasi-orde-lijkheid van de school. Je trekt ergens aan een touwtje maar weet nooit welk belletje zal rinkelen. Daarbij komt dat een heleboel spelen uit het wereldje van de waardenverduidelijking, lees attitudevorming, komen (The Silent Way, Values Clarification) en een dubbele bodem hebben. Eén voorbeeldje : ergens stelt men de volgende ("drill") oefening voor bij het aanleren van de voorwaardelijke wijs (Second Conditional). Iedereen moet de volgende zinnennetjes vervolledigen :
  - als ik een dier was zou ik ... zijn (dier kan vervangen door ongeveer alles wat in variëteiten voorkomt : weertypes, meubelen, kleuren ...)
 Op een andere leest geschoeid is dit een zuivere attitude-vormende oefening : perceptie van zichzelf en anderen. Je bent dus altijd met meer bezig dan met wat je beoogt. In se is dit altijd zo als je les geeft maar hier ligt het er vingerdik op.
3. De aantrekkelijkheid van spel werkt niet enkel verwarrend voor leerlingen maar ook voor leraressen en leraren. De kans dat de werkvorm gekozen wordt voor het leerdoel is vrij hoog. Of hoe men van opvoeder technicus wordt...

Waarom ik toch wel aandacht opeis voor de ontwikkelingen in de Engelse speldidactiek heeft met een aantal redenen te maken. De voornaamste zijn :

1. De overwegend positieve resultaten in de klas.(technisch en beroepsonderwijs)
2. De ontwikkeling naar "veilige" spelen. Zonder drama na te trappen, werk ik liever met spelen die gestructureerd zijn, zowel wat materiaal betreft (spelbord, formulieren, min of meer vaste antwoorden op vragen) als wat de organisatie in ruimte en tijd betreft. Daarom noem ik deze spelen "veilig" : de kans dat een en ander uit de hand loopt is vrij klein.
3. De invulbaarheid van de spelkaders. De meeste spelen geven een echt kader aan dat iedereen voor zichzelf kan invullen met de geschikte leerinhoud. Dit wordt hopelijk duidelijker als ik een aantal voorbeelden geef.

Met deze bedenkingen voor ogen zou ik graag een viertal spelen voorstellen. Om te tonen waar ze vandaan komen, wat ik denk ermee te kunnen doen in het moedertaalonderwijs en hoe ze kunnen "ontmanteld" worden, zal elk spel in drie punten besproken worden : 1. opzet 2. voorbeeld uit het vreemdetalenonderwijs (de bron) en 3. voorbeelden en/of suggesties voor het moedertaalonderwijs.

De katalysator van de Engelse spelindustrie is Mario Rinvolucuri. Zijn publicaties vindt u terug in de spelbibliografie in dit nummer. Hij kan beschouwd worden als de groothandelaar in spelen. Uit verschillende hoeken vergaart hij de spelen die hij in zijn boeken en workshops doorgeeft aan de gebruiker.

1. Veiling

- 1.1. In de klas kan men zowat alles veilen. De leerlingen krijgen per groepje (twee tot vier personen) een bepaalde geldsom die ze mogen besteden aan de te koop aangeboden zaken. Een minimum inzetbedrag wordt afgesproken. De leerlingen bespreken in hun groepje welke stukken hun het interessantste lijken om te kopen. Daarna bieden de groepjes tegen elkaar op tot het stuk verkocht is.
- 1.2. In de les Engels werden tien zinnen geveild. Elke zin kon gekocht worden. De leerlingen bespraken in de groep welke zin volgens hen grammaticaal en structureel correct was. Daarna poogden ze die te kopen. Zo werd duidelijk welke zinsstructuren voor hen vreemd en onbekend waren. Die werden tijdens de volgende lessen aangebracht of herhaald.
- 1.3. De oefening is op haar plaats overal waar men een beginkennis wil testen. Vooral in het begin van het schooljaar is ze ideaal, gedeeltelijk bv. als kennis-making.
Het kader van VEILING kan niet enkel met kennis-eenheden ingevuld worden maar ook met appreciaties. Zo kan men een aantal gedichten of tekstfragmenten veilen, een aantal krantenartikelen over hetzelfde onderwerp, een aantal reproducties ... (en waarom niet je eigen lesonderwerpen ?)
Bij deze oefening kunnen de volgende facetten op de voorgrond komen : van elkaar leren, tot besluitvorming komen, eigen appreciaties onder woorden brengen, naar elkaar luisteren.

2. Doolhof

- 2.1. Dit is een probleemoplossende oefening. Net zoals men vanuit het centrum van de doolhof de uitgang moet vinden, vertrekt men van een bepaald probleem. Op dit probleem komen een viertal mogelijke reacties. Elke leerling kiest de reactie die hem/haar het meeste bevalt en gaat door naar een volgend deeltje waar de gevolgen van zijn/haar reactie verder uitgewerkt worden naar een nieuw probleem toe enz. tot hij/zij uit de doolhof is.

- 2.2. "The Baby's Crying" was een van de doolhoven in de les Engels. Probleem : vijf uur 's morgens en de baby huult. Wat doe je eraan ? Geef hem een fopspeen en ga door naar 4 ; wieg hem, ga dan door naar 12 enz. tot de baby zwijgt.
- 2.3. Deze oefening motiveert het lezen van teksten. Leerlingen die zelden teksten lezen worstelen zich toch door de doolhof. Aansluitend bij de lees oefeningen kunnen een aantal taken opgegeven worden.

Het uitzicht van zo'n doolhof is als volgt :

- een aantal genummerde steekkaarten op volgorde
- kaart 1 biedt het probleem aan en 3/4 oplossingen die elk doorverwijzen naar een andere kaart
- de nieuwe kaart beschrijft wat de gekozen oplossing bereikt en verwijst door naar een nieuwe oplossing.
- zo gaat het door tot een bepaalde kaart geen verdere verwijzing geeft en de juiste oplossing dus gevonden werd.
- net zoals in een echte doolhof kan men op reeds bezochte plaatsen terugkomen ...

Voor al informatieve teksten lijken geschikt om in doolhofvorm aangeboden te worden. Enkele voorbeelden :

- het zoeken naar de fout in een defecte motor. Dit is een speurtocht die erg logisch gebeurt en dus in een soort doolhof verwerkbaar is. De woordenschat en terminologie van motoronderdelen kan aansluitend aangebracht worden.

- het vinden van informatie. Beschrijft de rol van woordenboeken, encyclopedies, bibliotheken enz. Mooie oefening voor een jaarwerk wordt aangepakt !

Literaire teksten lijken niet zo dadelijk in aanmerking te komen voor een doolhof-aanpak, alhoewel een aantal detective-romans toch een doolhofstructuur hebben.

3. Twee in een

- 3.1. Twee (of meer) verhalen worden in paragrafen opgesplitst, door elkaar gegooid en in die volgorde aangeboden. De opdracht is de verschillende verhalen te reconstrueren in de juiste volgorde.
- 3.2. Deze oefening lijkt makkelijk maar is het niet. Men kan hier namelijk erg ver in gaan.

Enkele voorbeelden :

- verzamel enkele besprekingen van nieuwe automodellen, liefst van uiteenliggende types. Knip de teksten in stukken en behoudt de naam van het model enkel in de beginparagraaf, samen met wat basisgegevens. Verwijder de namen uit de andere tekstdelen. De leerlingen moeten nu de teksten reconstrueren op basis van enkele erg specifieke gegevens.
- zoek een realistische en een romantische beschrijving van hetzelfde gebeurtenis (of schrijf er zelf een). De leerlingen moeten de teksten reconstrueren afgaande op de stijlverschillen. (Als je met opstellen meer wil doen dan verbeteren, dan is dit een tip !)
- het verschil tussen een korte verhandeling en de samenvatting ervan.

4. Bingo

- 4.1. Het principe van BINGO laat zich gemakkelijk toepassen op alle leerstofinhouden die een zekere identiteit tussen twee elementen veronderstellen. Het ene element (bv. zinsdelen) heeft de leraar/lerares, het andere staat op de BINGO-kaart van de leerling (of leerlingen want dit leent zich ook tot groepswork). De leraar roept zijn elementen af en de leerlingen duiden de overeenkomstige elementen aan op hun kaart. Als je de leerlingen de kans laat om zelf hun kaart samen te stellen uit alle elementen die erop moeten, wordt het nog leuker.
- 4.2. Een vrij eenvoudig voorbeeld uit het vreemdetalenonderwijs is een WOORDENSCHATBINGO. Ik roep de Nederlandse woorden af en de leerlingen duiden de overeenkomstige Engelse aan.
- 4.3. - beschrijving van beroepen zonder de naam te vermelden. De leerlingen duiden de beroepen aan.
  - zinsontleding : de leraar geeft onderdelen van de zin als voorbeeld, de leerlingen duiden aan over welke onderdelen het gaat.
  - uit welke taal komen de volgende leenwoorden
  - tot welk betekenisveld behoren de volgende woorden
  - tot welke stijlrichting behoren de volgende fragmenten
  - welke stijlfiguren zitten in de volgende fragmenten
  - welke taaldaad wordt gesteld in de volgende uitingen
  - welk is de onderliggende betekenis van de volgende zinnen. (bv. "Het tocht hier" = "Doe deur eens toe").

Walter De Hert, Verbondsstraat 90, 2000 Antwerpen.